

Міністерство освіти і науки України
Львівський національний університет імені Івана Франка
Кафедра корекційної педагогіки та інклюзії

Програма навчальної дисципліни

Етика та психологія сімейного життя

Галузі знань	<u>0101 Педагогічна освіта</u>
Напрямок підготовки	<u>6.010106 «Соціальна педагогіка»</u>
Факультету	<u>педагогічної освіти</u>

РОЗРОБЛЕНО ТА ВНЕСЕНО: Кафедра корекційної педагогіки та інклюзії факультету педагогічної освіти Львівського національного університету імені Івана Франка.

РОЗРОБНИК ПРОГРАМИ: Ірина Субашкевич – старший викладач кафедри корекційної педагогіки та інклюзії

Обговорено та рекомендовано до затвердження кафедрою корекційної педагогіки та інклюзії “ 29 ” 08 2016 р., протокол № 1

В.о. завідувача кафедри _____ доц. Лобода В. В.

Схвалено Вченою радою факультету педагогічної освіти

Протокол від “ 31 ” 08 2016 р. № 1
“ _____ ” _____ 2016 р.

Голова Вченої ради _____ доц. Герцюк Д. Д.

ВСТУП

Програма вивчення навчальної дисципліни «Етика та психологія сімейного життя», складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки бакалавра 6.010106 «Соціальна педагогіка».

Предметом вивчення навчальної дисципліни є практична спрямованість підготовки соціального педагога на забезпечення психологічної та педагогічної допомоги дітям, молоді у вирішенні різноманітних проблем життєдіяльності у складних соціально-психологічних умовах.

Міждисциплінарні зв'язки: дисципліни фахового спрямування.

Програма навчальної дисципліни складається з таких змістових модулів:

Змістовий модуль 1. Наукова організація праці студента.

Змістовий модуль 2. Теоретичні основи соціально-педагогічної діяльності.

Змістовий модуль 3. Професійна діяльність соціального педагога.

Змістовий модуль 4. Види діяльності соціального педагога.

Мета та завдання навчальної дисципліни

1.1. Метою викладання навчальної дисципліни є:

- ознайомити студентів з знаннями психології сімейних стосунків, що є неодмінною складовою частиною психологічної компетентності соціального педагога та практичного психолога, що пов'язано з розвитком практики консультативної допомоги сім'ї у вирішенні складних для неї проблем.

Основними завданнями вивчення дисципліни є:

- теоретично та практично оволодіти майстерністю як особливою якістю педагогічної діяльності у процесуальному та результативному аспектах на основі професійного самовиховання.

1.2. Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні:

знати:

- витоки, історичні причини проблем сучасної сім'ї;
- первинні уявлення про еволюцію сімейних стосунків;
- соціально-психологічну модель сімейних стосунків, тенденції розвитку сучасної сім'ї;
- особливості мотивації вступу у шлюб та дошлюбного періоду;
- руйнівні тенденції шлюбу та сім'ї;
- вплив сім'ї на розвиток кожного з її членів;
- основні види сімейного виховання.

вміти:

- виявляти основні проблеми з якими може зіткнутись сучасна сім'я;
- застосовувати психодіагностичні методи дослідження сім'ї;
- надавати первинну соціально-психологічну допомогу членам сім'ї.

На вивчення дисципліни відводиться 90 годин, 3 кредити ECTS.

2. Інформаційний обсяг навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Психологічні особливості сучасної сім'ї

Тема 1: Історичні етапи розвитку шлюбних стосунків. Значення сім'ї в житті людини. Функції сім'ї. Основні етапи розвитку шлюбних стосунків за даними історичних досліджень: етап статевого проміскуїтету, форми групового шлюбу і патріархальна сім'я як типова форма моногамного шлюбу. Причини утворення патріархальної сім'ї. Становище жінки у патріархальній сім'ї. Законодавче закріплення моногамної патріархальної сім'ї, релігія та традиції як основні фактори її закріплення. Патріархальна сім'я нового часу. Влада в сім'ї, чоловічі привілеї в моногамній сім'ї. Боротьба жінок за емансипацію. Основні проблеми моногамної сім'ї. Характер подружніх стосунків.

Тема 2: Інститут сім'ї: історичний аспект. Історія розвитку шлюбно-сімейних стосунків. Модель сім'ї первісних народів. Сім'я в Стародавні часи. Погляд різних релігій на сім'ю (іслам, християнство). Провідні тенденції в розвитку сучасної сім'ї.

Тема 3: Характеристика сучасної сім'ї. Ситуація змін та створення сім'ї сучасного типу в Європі та в Російській імперії. Законодавчі зміни в шлюбних стосунках, набуття жінкою рівних прав у всіх сферах суспільного та родинного життя. Погляди ідеологів початку ХХ століття на проблеми та перспективи сімейних стосунків. Реальне становище сім'ї та жінки у шлюбі. Динаміка розлучень у Радянському Союзі та сучасній Україні, причини розлучень. Принципові зміни сімейного укладу: заміна діяльної основи сімейного життя, економічна самостійність жінки, невизначеність лідерства, малодітність, нуклеарний характер сім'ї. Основні проблеми подружніх стосунків: проблема лідерства, розподілу праці у сім'ї, подружньої сумісності, адаптації, попередження подружньої втоми, подружньої вірності, безконфліктного спілкування.

Тема 4: Проблеми стабільності шлюбу і сім'ї. Співвідношення понять «шлюб» і «сім'я». Фактори стабільності шлюбу і сім'ї. Роль подружньої сумісності в підтримці стабільності шлюбу. Особливості подружнього спілкування і їх вплив на стабільність сім'ї. Сутність поняття «психологічне здоров'я сім'ї». Умови створення психологічно здорової сім'ї. Умови готовності майбутнього подружжя до шлюбу.

Тема 5: Психологія подружнього спілкування. «Фактори ризику» при створенні сім'ї. Вплив на стосунки віку, рівня освіти, установок на розлучення, які сформувалися у батьківській сім'ї. Необхідність адаптації подружніх партнерів один до одного. Сфери адаптації: побутова, психологічна, культурна, родинна, сексуальна. Небезпека «подружньої втоми», її причини. Прояви «подружньої втоми»: інформаційне виснаження, зниження взаємної оцінки, збіднення ігрового рівня спілкування, монотонність сімейного життя, зниження рівня привабливості іміджу, що намагаються створювати партнери. Конфлікти у подружньому спілкуванні.

Тема 6: Тренінг «Подолання подружніх конфліктів». Вироблення стратегій поведінки в подружніх конфліктах, які сприяють конструктивному вирішенню проблеми. Виявити, які конфлікти є конструктивними, а які деструктивними. Зробити аналіз рис людини, які найбільшою мірою зумовлюють її конфліктну поведінку у шлюбі. Розглянути і проаналізувати деякі методи подолання конфліктів.

Тема 7: Сім'я і її вплив на формування особистості дитини. Роль сім'ї в соціалізації дитини. Особливості соціалізації дитини в сім'ї. Психологічні механізми соціалізації, за допомогою яких батьки впливають на дітей. Особливості стилів сімейного виховання. Взаємозв'язок стилів виховання і особливостей становлення особистості дитини. Вплив неадекватного батьківського ставлення до дитини на відхилення в її психічному й особистісному розвитку. Причини неадекватного батьківського ставлення до дитини.

Тема 8: Тренінг «Батьківської ефективності». Навчитись працювати з батьками та їхніми дітьми, а також підвищити батьківську ефективність учасників виховних стосунків з дітьми. Поглибити пізнання батьками самих себе, своїх психологічних особливостей, усвідомлення своїх дій і думок, зміцнення позитивних якостей особистості, набуття навичок адекватної поведінки в певних соціальних ситуаціях. Вивчення світу дитинства як такого, поглиблене пізнання своєї дитини, її вчинків, емоцій, думок. Знаходження оптимальних шляхів спілкування з дитиною, пошук та використання адекватних методів виховання і розвитку дитини та умов їх повного прийняття.

Тема 9: Проблеми дошлюбних стосунків. Моральні вимоги у минулому та зараз до дошлюбних стосунків. Традиції, забобони та раціональні моменти у цих вимогах. Типові (моменти) мотиви дошлюбної оцінки представників протилежної статі та партнерів у шлюбі, критерії оцінки (за даними В. І. Зацепіна). Типові помилки («пастки»), які спостерігаються у молоді в процесі, дошлюбних знайомств та захоплень. Порівняльна характеристика почуття кохання та закоханості. Нові тенденції у дошлюбних стосунках, вплив «сексуальної революції» та їх оцінка.

Тема 10: Тренінг «Проблема підготовки молоді до сімейного життя». Підготовка молоді до сімейного життя і формування адекватних уявлень про родину. Гармонізація всіх трьох підструктур особистості: когнітивної (уточнення, конкретизація і розширення системи знань про себе і сімейного життя, свого «Я-образу» майбутнього сім'янина), афективної (вироблення позитивного самовідношення, адекватне оцінювання своїх можливостей і потенціалу у майбутньому сімейному житті), поведінкової (закріплення власної «Я-концепції» в конкретних ситуаціях взаємодії та етики спілкування з протилежною статтю).

Тема 11: Розлучення в сім'ї як фактор дезадаптації дитини. Дитяча дезадаптація та фактори ризику її появи. Психологічні особливості взаємовідносин «батьки - дитина» в ситуації розлучення у сім'ї. Психологічні

особливості адаптації дитини в соціальному середовищі після розлучення батьків.

Змістовий модуль 2. Діяльність практичного психолога щодо надання психологічної допомоги сім'ї

Тема 12: Психологічна діагностика сім'ї. Мета і завдання психологічної діагностики сім'ї. Методи психологічного вивчення сім'ї. Параметри діагностики подружніх стосунків і відповідні методики. Особливості психологічної діагностики сім'ї з проблемною дитиною. Особливості психологічної діагностики сім'ї на основі індивідуального і системного підходів.

Тема 13: Методики вивчення сім'ї. Методики, за допомогою яких можна визначити особливості взаємин у сім'ї: психодіагностичне дослідження ступеня задоволеності шлюбом за опитувальником В. Століна; узгодженість сімейних цінностей і рольових установок у подружній парі за методикою А. Волкової і Г. Трапезникова. Методики психодіагностики стилів сімейного виховання: дослідження особливостей процесу виховання в сім'ї за методикою АСВ.

Тема 14: Психологічна корекція сімейних стосунків: психологічне консультування і психотерапія. Відмітні риси психологічного консультування і психотерапії. Принципи психологічного консультування сім'ї. Механізми психологічної корекції сімейних стосунків. Особливості використання методів і прийомів сімейного консультування. Доцільність застосування сімейної психотерапії. Принципи і стадії процесу сімейної психотерапії на основі різних підходів.

Тема 15: Психологічна допомога сім'ї. Консультативна допомога сім'ї і сімейна психотерапія. Психологічна допомога дітям розлучених батьків допомога помираючим членам сім'ї та їх ближнім. Психологічна допомога батькам підлітків. Сімейно обумовлені негативні почуття. Почуття провини в сімейних відносинах. Вправи на відновлення комунікації в сім'ї.

Тема 16: Техніки сімейного консультування. Основні напрямки сімейного консультування. Цілі і завдання сімейного консультування. Відмінність сімейного консультування від сімейної психотерапії. Етапи проведення консультування. Методологічні принципи роботи з сім'єю.

Тема 17: Аналіз звернень подружніх пар до сімейного психолога. Різного роду конфлікти, взаємне невдоволення, пов'язані з розподілом подружніх ролей і обов'язків. Конфлікти, проблеми, невдоволення чоловіка й жінки, пов'язані з розбіжностями в поглядах на сімейне життя і міжособистісні стосунки. Сексуальні проблеми, невдоволення одного із подружжя іншим у цій сфері, їхнє взаємне невміння налагодити нормальні сексуальні стосунки. Складності й конфлікти у взаєминах подружньої пари з батьками одного або обох - чоловіка й жінки. Хвороба (психічна або фізична) одного з подружжя, проблеми й труднощі, викликані необхідністю адаптації родини до захворювання, негативним ставленням до себе самого і навколишнього хворого або членів його родини. Проблеми влади й впливу в подружніх

взаєминах. Відсутність тепла у стосунках чоловіка й жінки, дефіцит близькості й довіри, проблеми спілкування.

3. Рекомендована література

Базова

1. Бондарчук О. І. Психологія сім'ї: Курс лекцій. / О. І. Бондарчук – К.: МАУП, 2001.– 96 с.
2. Молода сім'я: проблеми та умови її становлення. / А.Й. Капська. – К.: ДЦССМ, 2003. – 184 с.
3. Мілютіна К. Психологія сім'ї. Техніки раціонально – інтуїтивної психокорекції родини. / К. Мілютіна – К.: Главник, 2007. – 112 с.
4. Поліщук В. М. Психологія сім'ї. / В. М. Поліщук. – Суми: ВТД «Університетська книга», 2008. – 239 с.

Допоміжна

1. Дружинин В.Н. Психологія семьи. / В. Н. Дружинин. – М., 1999. – 360 с.
2. Ейдмиллер З. І. Психологія и психотерапія семьи . / З. І. Ейдмиллер, В. В. Юстицкіс – СПб., 1999. - 364 с.
3. Колісник О. Етика та психологія сімейного життя / О. Колісник. // Психолог. – 2011. – №30. – С. 3–40.
4. Сатир В. Вы и Ваша семья. Руководство по личностному росту. / В. Сатир. – М., 2000. – 226 с.
5. Шнейдер Л. Б. Психологія семейных отношений. Курс лекцій. / Л. Б. Шнейдер – М., 2000. – 400 с.